

Az MTA doktora címre pályázók habitusvizsgálatának értékelése, 2001–2005

Magyar Tudományos Akadémia, IX. Osztály Gazdaságtudományi Minősítőbizottság

Az MTA IX. Osztálya 2001 őszén döntött a Gazdaságtudományi Minősítőbizottság (GMB) felállításáról, részben a gazdaságtudományi területen az akadémia doktora címre pályázók habitusvizsgálatának egységes követelmények szerinti, ugyanazon bizottság által való elbírálása, részben a gazdaságtudományi területet érintő általános kérdésekben szükséges állásfoglalások kialakítása céljából.

A GMB 2001 végén kezdte el munkáját. Az értékelési szempontok és a pontrendszer kialakításakor a Szentés Tamás által a IX. Osztály számára összeállított, az MTA Kutatásértékelési Bizottsága 1995-ös határozata alapján készült *Az egyéni tudományos teljesítmény értékelésének általános szempontjai a gazdaság- és jogtudományok, valamint a szociológia, politikatudomány és hadtudomány területén* című előterjesztésben lefektetett elveket vette alapul. Ennek alapján megfogalmazta azokat a tudományterületi szempontokat, amelyek szerint folytatja a vizsgálatot, összeállította a kvantitatív előszűrő szerepét betöltő értékelő táblázatot.

A későbbiek során a GMB alapul vette az értékeléshez a bécsi gazdaságtudományi egyetem rangsorolt idegen nyelvű szakfolyóirat-listáját, valamint a IX. Osztály gazdaságtudományi bizottságainak közreműködésével összeállította a magyar szakfolyóiratok rangsorolt jegyzékét is. E listák tartalmazzák a GMB által eleve tudományosnak elfogadott szakfolyóiratokat és azok rangsorát a pontozáshoz. (A listán nem szereplő folyóiratokban megjelent közlemények pontozásáról – az adott közlési helyről a pályázók által nyújtott érdemi információk alapján – a bírálók egyedileg döntenek.)

A GMB olyan referensi rendszert alakított ki, amelynek keretében minden pályázatot három (két belső, azaz GMB-tag, és egy külső) referáló részletesen véleményez, további három-négy bizottsági tag szintén értékeli a pályázó tudományos teljesítményét, elsősorban pontozással.

A vizsgált időszakban a GMB összetétele 2003 elején egy alkalommal, a folytonosság és rotáció jegyében megújult, amit elsősorban a benyújtott doktori témák sokszínűsége tett aktuálissá, de a bizottsági tagok differenciált terhelhetősége és a munkában való aktív részvételük eltérései is igényelték. A GMB-ben a munka körültekintően folyt. Ennek köszönhető, hogy többszöri iteráció, módosítások és finomítások eredményeként alakult ki a jelenleg követett gyakorlat.

A négy év során felvetett kérdések, illetve végrehajtott módosítások és értelmezési szempontok a következő kérdésköröket érintették:

- a PhD előtti és utáni tevékenység súlyozása,
- a publikációs lista tartalmi és formai követelményei, a hivatkozások listájának megjelenítése,
- a tudományos tevékenység szűkebb/tágabb értelmezése, az egyes tudományos eredmények minősítése/értékelése,
- az egyes tevékenységekre adott pontszámok, a pontszámok oszthatósága (töredékpontszám alkalmazása),
- az eddigi tudományos tevékenység pályázó általi bemutatása és értékelése,

- a publikációk nyelve (világnyelv *versus* nem világnyelv, illetve magyar nyelv),
- a figyelembe vett tudományos folyóiratok körének megállapítása, különösen az új tudományterületek új folyóiratainak nem kellő súlyú elismerése,
- a kevésbé mérhető tudományos eredmények kvalitatív értékelése,
- a komplex megítélés súlya.

A vizsgált időszakban (2002 elejétől 2005 őszéig) a GMB összesen 25 doktori pályázatot értékelt. Ebből egyet még a régi eljárás szerint. A 24 új eljárási rend szerint vizsgált pályázatból 16-ot ítelt támogatásra alkalmasnak. A Bizottság által támogatott pályázatokból a IX. Osztály egyet nem támogatott. Az MTA Doktori Tanácsa a IX. Osztály által is támogatónan előterjesztett pályázatok közül kettőt elutasított.

A kidolgozott és folyamatosan finomított rendszer működőképesnek bizonyult, és példaképpen szolgált a IX. Osztály többi tudományterületi bizottsága számára is. Emelkedett a benyújtott pályázatok színvonala mind formai, mind tartalmi szempontból, és ami még fontosabb: igényesebbé, tartalmasabbá és objektívabbá vált a pályázatok értékelése. Mindez azonban igen sok munkát, időnként pusztán mechanikus formai ellenőrzést követelt az értékelési folyamatban résztvevőktől. Ezért a rendszer továbbfejlesztésére tett javaslatok elsősorban az utóbbiak csökkentésére irányultak. A javasolt *változtatásokat* már tartalmazza a mellékelt *Tájékoztató*, amelyet az MTA IX. Osztálya 2006. januári ülésén hagyott jóvá.

Budapest, 2006. január 6.

Zalai Ernő, a GMB elnöke

Tájékoztató az MTA Doktora címre a gazdaságtudományok területén pályázók részére

Az MTA IX. Osztálya az *MTA doktora* címre pályázók számára az alábbi követelményeket teszi közzé, amelyeket 2006. február 1-jétől benyújtott pályázatok esetében alkalmaz.

1. Publikációs tevékenység. A habitusvizsgálat kiemelt szempontja a pályázó publikációs tevékenysége. Kérjük a pályázót, hogy az előírások *csoportosításban* és *formában* (részletesebben lásd az MTA doktori szabályzatát, illetve a bizottság által előírt formai követelményeket), és *sorszámozva* nyújtsa be a *tudományos publikációs listáját*.

Tudományos publikáción az elbírálás szempontjából általában olyan megjelent vagy közlésre elfogadott, széles kör számára elérhető lektorált és hivatalosan terjesztett alkotást (mindenekelőtt: könyvet, könyvrészletet, folyóiratcikket) értünk, amely *új tudományos eredményeket* közöl és/vagy szintetizáló jelleggel, új szemléttel foglal össze valamely szakterületet. A társadalomtudományi területeken általános követelmény, hogy a pályázónak legyen egy adott tudományos témát sokoldalúan, minden vonatkozásában feldolgozó, huzamos kutatómunka eredményeit bemutató könyve, publikált monografikus munkája. Tudományos szakmai folyóiraton olyan kiadványt értünk, amelynek van szerkesztőbizottsága, a benyújtott dolgozatok szakmai szintjét anonim szakértők véleményezik (lektorálják), s magyar nyelvű folyóirat esetén van idegen nyelvű összefoglalója. A folyóirat lehet nyomtatott, elektronikus, illetve CD-n megjelentetett, de e két utóbbi esetben is rendelkezni kell az előzőekben leírt kritériumokkal. A hazai és nemzetközi konferenciák közleményében (*proceedingjében*) teljes terjedelemben megjelent dolgozatot akkor tekintjük értékelhető tudományos publikációnak, ha a kiadvány rendelkezik a folyóiratra előírt feltételekkel. Amennyiben nem (vagy még nem) ténylegesen megjelent közleményről van szó, kérjük mellékelni a szerkesztőbizottsági visszajelzést arról, hogy közlésre elfogadták, s jelzik, melyik számban fog megjelenni.

A Gazdaságtudományi Minősítőbizottság súlyt helyez arra, hogy a publikációk között kellő számban legyenek rangos, széles olvasótáborral rendelkező, nemzetközi folyóiratokban megjelent cikkek és/vagy idegen nyelven kiadott könyvek is, és az értékelés során előnyben részesíti az önállókat a közös dolgozatokkal szemben, és kiemelten értékeli a pályázónak a kandidátusi, illetve a PhD-fokozat megszerzését követő tevékenységét.

Bizottsági követelmény, hogy a pályázó rendelkezzen legalább egy önálló (esetleg társszerzővel írt), jelentős terjedelemben új tudományos eredményeket felmutató (nem csak reprodukáló) szakkönyvvel, monográfiával. Kiemelkedő kategóriájú nemzetközi folyóiratokban jelentős számú és komoly pozitív szakmai elismerést kiváltó publikációkkal rendelkező pályázó esetén a Bizottság mérlegeli, hogy eltekintsen ettől a követelménytől. Követelmény az is, hogy a pályázónak legyen kellő számú (legalább 15) lektorált szakfolyóiratban, illetve lektorált szakkönyvben közölt cikke, köztük rangos folyóiratokban és (legalább két) idegen nyelven közöltek. (A hazai és nemzetközi folyóiratok rangsorolt listája megtekinthető és letölthető az MTA Doktori Bizottság weblapján. Az ott nem szereplő folyóiratok, illetve kiadók esetén mellékelni kell a

kiadvány fontosabb paramétereit – szerkesztők, tartalomjegyzék stb. – tartalmazó belső lapok másolatát.)

Kérjük, hogy a pályázók a publikációk jegyzékét a mellékletben jelzett bontásban, a következő formai szempontokat követve állítsák össze.

- Legyenek elválasztva egymástól
  - az előző *tudományos fokozat megszerzése előtt és után* megjelent publikációk;
  - a *tudományos és egyéb* (például lexikonok, tudományos népszerűsítő munkák) publikációk, a *magyar és idegen nyelvű*, illetve a *listás és nem listás* folyóiratokban megjelent írások, a *listás* folyóiratok esetében *rangsor szerint*;
  - a *tudományos könyvek, konferenciakiadványok és tankönyvek*, továbbá a *könyvek és könyvrészek*, illetve az *írt és szerkesztett* tudományos könyvek.
- Meg kell jelölni a *pontosan oldalszámokat* mind a könyvek, mind a cikkek esetében.
- A publikációkat folyamatosan kell *sorszámozni*.

2. Hatás, nemzetközi elismertség, iskolateremtés. Ezek megítélése – más tényezők mellett – alapvetően a független *hivatkozások listáján* alapul. A lista csak mindenki által már hozzáférhető publikációkat tartalmazhat, tehát közlésre elfogadott dolgozatot (könyvet) nem. Az *önhivatkozások* ne szerepeljenek a listában (még a társszerző önhivatkozásai sem – azaz a szóban forgó cikk társszerzőjének közös cikkekre való hivatkozása). Minimumkövetelmény, hogy a jelöltre legyen legalább 25-30 különböző hivatkozás, és azok között legalább 10 *minőségi* idézés. A társszerzős munkákra vonatkozó hivatkozások részpontszámot kapnak. „Minőségi” az idézés, ha a listán szereplő folyóiratbeli cikkben, elismert szerzők könyvében szerepel érdemi formában (a hivatkozó nemcsak megemlíti, hanem tárgyalja, alkalmazza, továbbfejleszti a pályázó eredményeit). Kérjük, *dokumentálja* 10 ilyennek tartott hivatkozás minőségi jellegét (a pályázatához mellékelni kell a hivatkozó publikációk megfelelő részének másolatát). A hivatkozási listában

- folyamatosan kell *sorszámozni* (a publikációs listához hasonlóan);
- el kell választani egymástól az *idegen és a magyar nyelvű* hivatkozásokat, valamint
- a listás és egyéb *folyóiratokban, tudományos könyvekben, konferenciakötetekben, tankönyvekben*, illetve az *egyéb tudományos kiadványokban* megjelent hivatkozásokat;
- *pontos oldalszám* megjelölést adva ott, ahol érdeminek tekintett hivatkozás található.

3. Részvétel a tudományos továbbképzésben és minősítésben. A habitusvizsgálat során a GMB az oktatási tevékenységet önmagában nem vizsgálja, de korlátozott mértékben figyelembe veszi a tudományos utánpótlás nevelésében felmutatott tevékenységet: doktori (kandidátusi) képzésben folyamatosan végzett oktatói, témavezetői, programvezetői/szervezői tevékenységet, a pályázó vezetése alatt készült és sikeresen megvédett disszertációkat (nyertes tudományos diákköri dolgozatokat), rendszeres (opponensi) részvételt a tudományos minősítésben stb.

4. Kutatási projektek, gyakorlati alkotások. A GMB a habitusvizsgálat során korlátozott mértékben figyelembe vesz olyan hatásában jelentős gyakorlati alkalmazásokat és alkotásokat is, amelyek nem jelentek meg tudományos publikációkban, de dokumentáltak és minősítettek. Ugyanígy figyelembe veszi a kutatási pályázatokon elért sikereket és a sikeres kutatásszervező tevékenységet is.

5. Rangos tudományos közéleti tevékenység. Jelentős országos vagy nemzetközi súlyú képviselő tudományos testületi tevékenység (akadémiai jellegű tudományos társaságokban viselt tisztség vagy megszerzett tagság), illetve hazai vagy nemzetközi folyóiratok szerkesztőbizottsági (tanácsadó testületi) tagság. A *szakmai életrajzban* legyen megfele-

lően kidomborított és dokumentált a 4–6. pontokban jelzett tevékenység, annak eredményessége.

6. Eddigi elért legfontosabb tudományos eredmények bemutatása (önértékelés). A kifejtett tudományos munka színvonalának megítélése alapvetően a pályázó által megjelölt, és a Bizottsághoz három példányban eljuttatott, 6–10 legfontosabbnak ítélt *tudományos publikációján* (folyóiratcikken, könyvrészleten) alapul. (Az elbírálásra benyújtott kiemelt publikációk között elvben teljes könyv is szerepelhet, de legfeljebb egy, abban megfelelően kijelölve a vonatkozó fejezetek.)

Kérjük, hogy a pályázó *saját maga is értékelje* – legfeljebb 10–15 oldal terjedelemben – a kiemelt publikációinak fontosabb eredményeit: a lényegüket megfogalmazva, elhelyezve az adott tudományterületen (előzményei, jelentősége, hatása), utalva a probléma nehézségére és egyéb fontos szempontokra. (Az eredmények lehetnek új elméleti tételek, modellek és/vagy módszerek; ismert tételek, modellek és/vagy módszerek újszerű alkalmazásai és ezek alkalmazásával nyert új és fontos összefüggések.)

7. Pontozáson és minőségi értékelésen nyugvó előszűrés. A GMB – a fenti szempontok és kritériumok, illetve a *Függelékben* felsorolt mértékek alapján – pontszámokkal is értékeli, és a kialakult összpontszám alapján előzetesen megszüri a pályázókat. Az érdemi értékeléshez minimálisan teljesítendő küszöbértéket viszonylag alacsonyan, *300 pontban* szaba meg, hogy kellő tér maradjon az érdemi, minőségi értékelés számára. A pontozás ugyanis semmiképpen sem helyettesíti a pályázók tudományos habitusának *érdemi és komplex értékelését*. Ezt azonban a GMB csak a 300 feletti összpontszámot felmutató pályázók esetében végzi el, az e küszöbérték alatti tudományos habitust nem tekinti ki-elégítően dokumentálnak, és nem támogatja a doktori folyamat elindítását.

A pályázók habitusának komplex értékelését végző *referálók* érdemben – pontról pontra – véleményezik a pályázó elért új tudományos eredményeit és azok horderejét. A referálók feladata a kérelmező „habitusvizsgálata”, nem pedig a disszertációtervezet részletes bírálata.

A referálók előterjesztésükben röviden megvizsgálják például, hogy a pályázó esetében beszélhetünk-e életműről, melyek az eddigi tudományos művekben az új, a tudományt gazdagító belátások, elemek. Ha a már meglévő elméleti kereteken belül maradt a pályázó, empirikus eredményeinek van-e annyi hozadéka, hogy az új vagy újszerű produkció. Fontos szempont, hogy a kérelmező iskolateremtő, tudományos közvéleményt formáló személyiség-e, avagy sem. Ha nem az, megvizsgálendő, hogy a pályázó hol, mikor milyen színvonalon adja tovább a tudományos ismereteket stb.

Budapest, 2006. január 6.

Zalai Ernő, a GMB elnöke

Függelék

Az elektronikus formában (fájlformában lemezen) is kért pályázati anyagok

A Gazdaságtudományi Minősítőbizottság a következő pályázati anyagokat kéri elektronikus formában, dokumentumfájlban is:

- tudományos önéletrajz (CV_XY),
- publikációs jegyzék (Publ_XY),
- publikációk összesítő táblázata (Publ_tbl_XY),
- hivatkozások jegyzéke (Cit_XY),

- hivatkozások összesítő táblázata (Cit_tbl_XY),
- önértékelés (Onert_XY),
- összefoglaló (Tezis_XY).

A publikációs jegyzék felépítése

- I. Az előző tudományos fokozat megszerzése előtti publikációk:
- I.A magyar nyelvű publikációk,
- I.A1. önálló vagy társszerzős szakkönyvek, monográfiák,
- I. A2. önálló vagy társszerzős tudományos folyóiratcikkek:
- A kategóriájú folyóiratban,
  - B kategóriájú folyóiratban,
  - C kategóriájú folyóiratban,
  - D kategóriájú folyóiratban,
  - E egyéb, nem listás folyóiratban,
- I. A3. önálló vagy társszerzős részek szakkönyvekben,
- I. A4. tematikus szakkönyv alkotó szerkesztése (tudományos koncepció és előszó).
- I.B Idegen nyelvű publikációk (részletezését lásd fent).
- II. Az előző tudományos fokozat megszerzése utáni publikációk:
- II.A magyar nyelvű publikációk (részletezését lásd fent),
- II.B Idegen nyelvű publikációk (részletezését lásd fent).
- III. Tankönyvek (teljes időszakra, időrendben):
- III.A magyar nyelven,
- III. A1. önálló vagy társszerzős tankönyvek,
- III. A2. önálló vagy társszerzős részek tankönyvekben,
- III. A3. tankönyvek szerkesztése.
- III.B. idegen nyelven (részletezését lásd fent).
- IV. Lektorált, szerkesztőbizottsággal rendelkező konferenciakötetekben (teljes időszakra, időrendben) megjelent publikációk.
- V. Egyéb tudományos közlemények (teljes időszakra, időrendben)

Tájékoztató a publikációk és hivatkozások pontértékeiről

F1. táblázat

Folyóiratcikkek, illetve referált konferencia-kötetekben közölt tanulmányok pontértéke

Folyóirat besorolása	Nemzetközi	Hazai
A listán A és B kategóriájú	15	10
A listán C és D kategóriájú	10	7 (C), 5 (D)
Egyéb referált folyóiratban vagy konferenciakötetekben megjelent	6	4

F2. táblázat

Tudományos könyv, tankönyv, könyvrészlet pontértéke

Megnevezés	Ívenként	Maximum
	adható pontszám	
Idegen nyelvű	10	50
Magyar nyelvű	7	40
Tankönyv	4	25

F3. táblázat
Hivatkozások pontértéke

Folyóirat besorolása	Nemzetközi	Hazai
A listán <i>A</i> és <i>B</i> kategóriájú	3	1,5
A listán <i>C</i> és <i>D</i> kategóriájú	2	1
Egyéb referált folyóiratban vagy konferenciakötetekben megjelent	1	0,5

F4. táblázat
Társszerzős publikációk esetén az egy szerzőre jutó pontok értéke

Megnevezés	A pontszám értéke
Kétszerzős	60%
Háromszerzős	40% × pontszám
Négy- vagy több szerzős	30%